

**Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52А, м. Київ, 04053)
доктору психологічних наук, професору
Олені Іванівні БОНДАРЧУК**

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Неграш Олени Іванівни «Прокрастинація як чинник
самореалізації майбутніх психологів», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія**

**Рецензент – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри
психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»**

О. В. Брюховецька

Ступінь актуальності обраної теми зумовлена сучасними викликами професійної підготовки майбутніх психологів в умовах підвищених вимог до психологічної стійкості та ефективності навчання. Феномен прокрастинації набуває особливої значущості у контексті воєнного стану в Україні, коли майбутні фахівці допомагаючих професій потребують розвитку адаптивних механізмів подолання стресу та невизначеності. Попри зростаючий науковий інтерес до прокрастинаційних проявів, її потенціал як ресурсу самореалізації залишається недостатньо дослідженим, особливо в контексті професійного становлення психологів. Дослідження діалектичної природи взаємозв'язку прокрастинації та самореалізації майбутніх психологів та розробка відповідних психологічних інструментів є своєчасним і науково значущим завданням, що має вагоме практичне значення для оптимізації освітнього процесу та психологічного супроводу студентів-психологів.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У дисертації О.І. Неграш. уперше розроблено та емпірично верифіковано структурно-функціональну модель прокрастинації як чинника самореалізації

майбутніх психологів, що включає трикомпонентну структуру (рефлексивно-регуляторний, перфекціоністично-мотиваційний, темпорально-дисциплінарний компоненти) та самореалізації (особистісний, ціннісно-мотиваційний, інтерперсональний) з відповідними функціональними характеристиками; створено типології прокрастинації (рефлексивний, перфекціоністичний, адаптивний, дифузний типи) та самореалізації (збалансований, активний, автономний, пасивний типи) майбутніх психологів на основі кластерного аналізу; виявлено парадоксальну структуру взаємозв'язків між компонентами прокрастинації та самореалізації, що розкриває компенсаторні механізми розвитку; обґрунтовано роль інтолерантності до невизначеності як медіатора трансформації прокрастинації у ресурс самореалізації. Теоретично обґрунтовано та емпірично досліджено екофасилітативну матричну модель 16 етапів/станів особистісного розвитку, що дозволяє реалізувати персоналізований підхід до психологічного супроводу майбутніх психологів.

У практичному вимірі значущим результатом дисертаційного дослідження є розробка та апробація програми екофасилітативного супроводу майбутніх психологів «Діалектика прокрастинації: від зволікання до самореалізації», що базується на принципах екопсихологічної фасилітації та недефіцитарного підходу до прокрастинації. Експериментальна перевірка програми засвідчила її ефективність у зниженні дисфункціональних аспектів прокрастинації та активізації процесів саморозвитку: зафіксовано статистично значуще покращення самооцінки готовності до виконання завдань, зниження самокритики та перфекціонізму, підвищення механізмів саморозвитку та толерантності до невизначеності. Таким чином, результати дослідження мають як теоретичну, так і прикладну цінність і можуть бути використані у практиці психологічного супроводу майбутніх психологів, освітній діяльності та програмах професійного розвитку фахівців допомагаючих професій.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Дисертаційне дослідження Неграш О. І. вирізняється високим рівнем методологічної строгості та концептуальної новизни.

Мета дослідження відповідає сучасним запитам психологічної науки та практики, сформульовані завдання логічно узгоджуються з метою. Усі положення, що виносяться на захист, базуються на ґрунтовному теоретичному аналізі сучасних джерел вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, інноваційних підходів до розуміння прокрастинації та механізмів самореалізації особистості. Зміст дисертації логічно структурований: кожний розділ містить чітко визначені концептуальні межі, методологічні основи та систематичну аргументацію.

У першому розділі дисертації представлено результати теоретичного аналізу концептуальних підходів до прокрастинації та самореалізації майбутніх психологів. Висвітлено еволюцію наукових підходів від патологізації прокрастинації до розуміння її ресурсного потенціалу, проаналізовано методологічні засади дослідження. Цінною є розроблена інтегративна модель прокрастинації як чинника самореалізації майбутніх психологів, що створює концептуальне підґрунтя для емпіричного дослідження.

У другому розділі представлено процедуру та результати констатувального етапу емпіричного дослідження на вибірці з 215 майбутніх психологів. Привертає увагу методологічна обґрунтованість вибору психодіагностичного інструментарію та застосування сучасних статистичних методів аналізу (факторний, кластерний, кореляційний, медіаторний аналіз). На цьому підґрунті здійснено валідацію теоретичної моделі та виявлено специфічні закономірності взаємозв'язку досліджуваних феноменів, а також здійснено екофасилітативне моделювання особистісного розвитку майбутніх психологів у вимірах прокрастинації та самореалізації.

Третій розділ присвячено розробці та апробації програми екофасилітативного супроводу майбутніх психологів «Діалектика прокрастинації: від зволікання до самореалізації». Привертає увагу структура програми, що включає диференційовані модулі для різних типів прокрастинації, та детальний опис її реалізації на засадах діалектичного підходу. Результати формувального експерименту на вибірці з 50 учасників переконливо свідчать про ефективність

програми в трансформації прокрастинаційних тенденцій у ресурс особистісного розвитку.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження представлено 10 публікаціях здобувачки, що відповідає встановленим нормативам і свідчить про системну апробацію наукових здобутків. До складу публікацій входять п'ять статей у вітчизняних наукових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України, та п'ять публікацій у наукових збірниках і матеріалах науково-практичних конференцій.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності у результатах перевірки матеріалів дисертаційного дослідження за допомогою автоматизованих систем не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Проведене дисертаційне дослідження та отримані результати заслуговують на позитивну оцінку, проте вважаємо доречним окреслити дискусійні положення та висловити зауваження щодо змісту роботи.

1. Заслужує на поглиблення аналіз культурно-специфічних особливостей української освітньої системи, що могли вплинути на домінування певних типів прокрастинації у майбутніх психологів.

2. Варто детальніше розглянути гендерні особливості прокрастинаційних проявів та їх зв'язок із самореалізацією, оскільки це може мати важливе значення для персоналізації психологічного супроводу.

3. Доцільно обґрунтувати вибір саме 9-сесійної структури програми та її оптимальної тривалості, оскільки ефективність трансформації прокрастинації може залежати від індивідуальних темпів особистісних змін.

Наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження.

Висновок. Дисертаційне дослідження Неграш Олени Іванівни на тему «Прокрастинація як чинник самореалізації майбутніх психологів» виконано на високому науковому рівні, за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у

зкладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

доктор психологічних наук, професор,

завідувач кафедри психології та

особистісного розвитку ННІМП

ДЗВО «УМО» НАПН України

Олександра Брюховецька